VILNIUS. Penktadienis 1929 m. Vasario men. 1 d. III metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ — 3 (34)

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1. Skrytka Nr. 115. Red. adr. ul. Antokolska 54a.

EINA DU KARTUS Į MĖNESĮ

Prenumerata: Lenkijoj metams 4 auks., pusei metų 2 auks. Lietuvoj metams 4 litai, pusei metų 2 lit. Užsieniuose dvigubai. Atskiras numeris 20 sk.

Po suvažiavimų.

Fašistai, pasisavinę sau smurtu tautos teises, užgniaužė burną organizuotai Lietuvos visuomenei ir tos visuomenės valios reiškėjoms-politinėms partijoms. „Šalin partiškumas“, „partijos kryksta“, „partijos — tai vadai be armijų“, taip ir panašiai rėkauja tautininkų partija. Tautininkai, teisingai įvertindami pavojų sau iš organizuotos visuomenės, dėjo visas pastangas tą visuomenę iškrykdyti. Diktatoriai nesivaržė ir nesivaržo priemonėmis kovoj su partijomis. Nuo šmeižtų, atskirų asmenų papirkinėjimo, skaldymo iki fizinio naikinimo ar kalinimo aktingesnių demokratinių partijų veikėjų, viskas buvo panaudota. Karo stovis su cenzura ir neribota sauvale visai paralizavo krašto politinį gyvenimą. Nėra laisvos spaudos, nėra susirinkimų, nėra jokio organizacijų gyvenimo. Partijos, neturėdamos legalės galimybės veikti, susitraukė į pogrindį, užsidarė savy ir iš viešojo gyvenimo lyg ir pasitraukė. Bet partijos neišnyko. Kai diktatoriai panorėjo pasidžaugti savo, partijų griovimo, darbo vaisiais, jie leido partijoms, be tinkamo pasiruošimo, padaryti suvažiavimus ir pamatė visai ne tą, ką tikėjosi. Partijos ne tik neišnyko, bet ir nesunyko. Dviejų metų fašistų rėkavimai ir teroras nuėjo niekais. Lietuvos visuomenė nuo organizacijų neatsisako ir kiek tautininkai nesisperičiuotų, plačiąja visuomene atsirėmusios politinės organizacijos padarys jiems galą.

Lietuvos demokratinės partijos ne tik gyvena, bet ir nemaino savo pagrindinių pažiurų į Lietuvos valstybės reikalus. Visos partijos pasmerkė fašistinę diktaturą ir pasisakė už demokratinį Lietuvos tvarkymąsį. Deržimordiška, kruvina vidaus politika, nevaisinga, plepi užsienių politika, ekonominis parsidavimas vokiečiams ir visos reakcingosios „reformos“ susilaukė tinkamo įvertinimo. Tatai ir nestebėtina. Lietuvos demokratinės partijos remiasi plačiąja visuomene todel negali pasisakyti už tuos, kurie tą visuomenę paverge ir kraštą įvele į žiaurų pilietinį karą. Lietuvos visuomene, ypač darbininkai ir smulkieji bei vidutinieji valstiečiai, niekada nesusitaikys su fašistine diktatura ir kiekviena partija, pasišovusi eiti kruviniems fašistams talkon, tuo pačiu palaidotų save kaipo masinę liaudies organizaciją. Partijos, pasmerkdamos karininkų šaikos viešpatavimą, atvaizdino tiktai plačiųjų Lietuvos gyventojų sluoksnių pažiurą. Net krikščionys demokratai, mažiausiai nuo diktaturos nukentėję, pasisako už demokratiją. Sito pasisakymo nuoširdumu, turint patyrimų iš k.-d. netolimo broliavimosi su fašistais, galima pilnai abejoti. Nepavykus tautininkų praryti, krikščionys yra priversti dairytis demokratiškų kelių į valdžią. Bet, nors ir bėdos demokratai, krikščionys visgi galet buti pliusas priešfašistinei kovai šiuo metu.

Nutarimai yra. Trys didžiosios Lietuvos partijos—krikščionys demokratai, valst. liaudininkai ir socialdemokratai — pasisako už demokratiją. Iš to rods turėtų sekti, kad partijos už demokratiją ir kovos, arba, aiškiau sakant, susitarusios eis prie diktaturos nuvertimo. Bet susitarimo nesimato. Susitarimas tarp tų partijų but galimas tik tuo atveju, jei priešingumai tarp jų but mažesni, negu priešingumai tarp kiekvienos iš jų ir diktaturos. Kliutis susitarimui yra skirtingas turinys, kurį kiekviena tų partijų į demokratiją deda. Krikščionims demokratams demokratija yra tolygi klerika-

lizmo viešpatavimui. Liaudininkai garbindami formalę demokratiją bijo socialinių demokratijos laimėjimų. Kai 1926 m. gruodžio 17 d. liaudininkų vadai galėjo pasirinkti ar kovą del demokratijos ar fašizmą, jie pasirinko pastarąjį. Socialdemokratai kovodami už demokratiją deda į ją socialinį turinį atatinkantį darbininkų ir vargingųjų valstiečių reikalus. Socialdemokratai ir savo nutarime, del partijos uždavinių dabartiniu metu, pasisako, kad kovą del demokratines santvarkos jie veda del tų galimumų, kokių demokratinė santvarka teikia darbo liaudžiai kovoj del šviesesnes ateities. Socialdemokratai priešfašistinėj kovoj turi stovėti pirmose eilėse, nežiurint ar kitos demokratiškos partijos darys iš savo nusistatymo reikiamas išvadas ar ne socialdemokratai turi mobilizuoti visas priešfašistines pajegas ir užduoti diktaturai sprendžiamą smugį. Priešfašistinės kovos praktika mums rodo, kad v. liaudininkų sekejai jau senai iš savo demokratiško nusistatymo padare reikiamas išvadas ir bendrai su socialdemokratais ir kitais demokratiškos santvarkos šalininkais dirba aktingą priešfašistinį darbą. Gilėjanti priešfašistinė kova itraukia vis naujus kovotojus ir tai yra laidas, kad jungtomis jėgomis, anksčiau ar veliau, bus nustumtas fašistinis siaubas, kuris jau treti metai smaugia Lietuvos viešąjį gyvenimą, o ypač darbo žmones.

Žemiau talpiname Lietuvos Socialdemokratų Partijos suvažavimo priimtą rezoliuciją, kuri Lietuvos laikraščiuose, del tautininkiškosios cenzuros režimo nebuvo leista ištisai spausdinti:

L. S. D. P. nepaprastos konferencijos rezoliucija dėl partijos uždavinių dabartiniu momentu.

1.

L. S. D. P. nepaprastoji konferencija, gavusi netikėtos progos pasikeisti mintimis del gyvenamojo momento, skaito kad, esamoji Lietuvoje dabartiniu metu politinė padėtis yra mažumos diktaturos režimas, jau spejęs likviduoti musų krašte demokratinę santvarką, ir nuosakiai einąs prie jos galutino pribaigimo visur, kur dar yra likę bent kokie jos likučiai.

2.

Konferencija supranta, kad diktaturos režimo vykdytojai, neturėdami krašte reikalingo visuomenėj atsirėmimo, negali keisti savo valdymo metodų jei tik nori pasilikti valdžioje ir todėl gali atsižadėti paimtojo kurso tik pačios visuomenes priversti.

3.

Konferencija pakartotinai pasisako, kad Lietuvos darbininkų klases kova už jos artimesnius uždavinius ir galutinus siekimus gali sekmingai eiti tik nuosakaus demokratinio susitvarkymo sąlygose, nes vien demokratine santvarka patikrina darbininkų klasei platesnes laisves jai organizuotis, tarpti, ir veikti; nes tik demokratine santvarka tiekia patogiausių sąlygų normaliai vystytis pačiam kraštui, be ko neįmanomas yra pats darbininkų sąjudžio augimas.

4.

Ir todel konferencija partijos uždavinių eileje stato svarbiausiu atstatydinti Lietuvoje demokratinę santvarką, pakeliui organizuojant darbininkus kovai už jų dienos reikalus. Tam tikslui konferencija kviečia visus partijos narius:

a) atgaivinti dar esamų partijos organizacijų veikimą ir atstatydinti kur galima jau likviduotąsias;

b) stengtis atgaivinti profesines darbininkų organizacijas ir paskatinti jas prie darbo;

c) išnaudojant kuo galima sunkų musų partijai laikotarpį, kelti darbininkų klasinį susipratimą ir apsišvietimą, ruošti tinkamus partijos darbuotojus ir ruoštis plačiam partijos veikimui demokratinio režimo sąlygose.

Dešimtmetės sukaktuvės.

Praeitais metais sukako 10 metų, kaip Lietuva pasiskelbe nepriklausoma valstybe. Lietuvos žmonės sugebe o panešti dideles aukas savo vaikų gyvastimis ir turtu, kad toji nepriklausomybe įsigyvendintų. Nepriklausomybė — tai žmonių didžių žygių ir pasiaukavimų rezultatas. Kiekvienas, tapęs laisvas ir nepriklausomas, pirmon galvon pradeda augti, bręsti ir bujoti. Taip, rodos, turejo buti ir su Lietuva ir jos liaudimi, bet tikrenybeje pasirode visai kas kita. Sugebejuslems del tam tikrų palankių apystovų (revoliucijų, darbininkų klases ir jos idejų laimejimo) iskovoti sau nepriklausomybę, Lietuvos žmonems — demokratijai — truko jegų istobulinti savo vidaus santvarką. Lietuvos demokratija sugebejo sulipdyti savo nepriklausomybės rumo sienas, šiaip taip padaryti stogą, bet nesuskubus įrengti namų vidaus, — siandien gyvena, kaip koks įnamis, stumdoma ir engiama užgrobusių patį rumą uzurpatorių diktatorių ir jų tarnų. Šis dešimtmetis parode, kad Lietuvos demokratijai—darbininkams ir ukininkams reikia skubiai ruoštis vidaus gyvenimo darbams tvarkyti.

Dešimtmetės sukaktuves ir musų fašistai negalėjo nepamineti. Tą minejimą jie atliko savotiškai: paradai be žmonių minių ir jų entuziazmo, iškilmingos valses ramovese ir klubuose su užkandžiais, gerimais, valstybes iždo apmoketomis valšių sąskaitomis. Pirmeeiliai fašizmo ramsčiai apsagstyti gedimino ordenais, o penkiolikos centų vertes medaliais: savanorių, karelvių, valdininkų ir šiaip žmonelių krutinės. Įdomu, kad vienas tų 15-kos centų vertes medalių, kabinamų ant Jurgių ir Jonų krutinių, turi juodai geltonos spalvos kaspiną. Senai, 1863 metų sukilimo veteranai sia proga prisimena, kad Lietuvos malšintojas Muravjovas-Korikas „za usmirenije vozstanija“ (už sukilimo numalšinimą) Lietuvoje, malsinimo dalyviams ant jų krutinių kabinejo tokias pat menkos vertes ble-

kes „na černo-žoltoj" (juodai geltono) kaspino. Koks simbolingas sutapimas: „za usmirenije Litvy" Muravjovas ir šių laikų Smetona „žalujet medal na černo žoltoj lentle". Ir vieno, ir kito nuopelnai dideli ir tolygios vertės. Ir vienas, ir kitas „usmiril" visą Lietuvą.

Fašistai gerai suprato, kad į nepriklausomybes jubiliejaus minejimą reikia įtraukti ir plačiąsias minias ir patenkinti tos minios jausmus ir geidulius. Taigi vienai rušiai žmonių išdalinta 50.000 medalių, kitai duota darbo su nepriklausomybes paminklais ir kryžiais, o trečiai — davatkų rušiai — pavesta pastatydinti Prisikelimo bažnyčią Kaune kuriai ir vieta jau numatyta poros hektarų žemes sklypas Kauno mieste.

Šitaip užsukta mašinelė sukasi ir sale medalių auga paminklai, renkamos aukos bažnyciai, nors bažnyčių Lietuvoje ir taip yra didelis perteklius. Kai kaž koks „Liet. Aido" patriotelis rašė apie Prisikeli mo bažnyčios statymo sumanymą, jis neužmiršo pridurti, kad be dideles garbes Dievui, busią padarytos toje bažnyčioje patalpos, kuriose busią laidojami „tautos vadai", patriotai ir visoki „tėvynes" nuopelnai, žodžlu, tautos vadai ir po mirčiai nori sudaryti sau privilegiją ir atsigulti ne paprastuose kapuose, bet kruvinais liaudies milijonais pastatytuose, panteonuose. Taigi mat, kaip gražiai mes minime 10 ties metų nepriklausomybes sukaktuves!

Kiekvienas medalis turi dvi puses. Štai antroji tų iškilmiu puse. Per tą dešimtmetį visoj Lietuvoj nepastatyta ne vienos pavyzdingos pradžios mokyklos, ne vienos prieglaudos, ligonines vargšams, darbininkams ir ukininkams, t. y. tiems, kurie daugiausia prisidejo prie nepriklausomybes iškovojimo. Žmoniškų pensijų invalidams ir knygnešiams — nera. Patalpų universitetui, kur mokinasi daugiau kaip 5000 Lietuvos jaunimo, taip pat nėra. Mokslus einąs jaunimas badauja, mokslines praktikos ir bandymų nera kur atlikti, tam visam nera pinigu, bet vaišėms, medaliams ir bažnycioms jų yra ir bus.

Senoves Rusijoje kiekvieną jos miestelį puoše puiki „piatiglavaja" (penkių bokštų) cerkve, dar didesni kalejimo rumai, baltavo gražus dvarų ir turčių trobesiai, o liaudį ėde parazitai ir spaude sunki skurdo našta. Dabartinej Lietuvoj tas pats ir nė kiek negeriau! Caro popai ir generolai Kaune, Varšuvoj prisistate soborų, cerkvių ir mane, kad tuomi bus amžiams pastatyti paminklai Rusijos absoliutizmui ir jos dievams. Bet štai atejo laikas, ir musų atmintyje pats caras kaž kur savo kaulus pagulde, jo tevų panteonai šiandien nustojo pagarbos, puiki, blizganti, ordenais ir žvaigzdėmis apsagstytoji valdininkija ir karininkija dingo, kaip sapnas, o tuos Kauno, Varšuvos, Talino soborus šiandien zada griauti. Ir patys musų fašistukai, kurie caro Mikes tvarkai kas žingsnis pamėgdžioja, gailisi, kad Kauno soborą sugriovus, jo plytos medžiagai busią netinkamos. Taip kalba istorijos pavyzdžiai

Minedami 10 ties metų sukaktuves, Lietuvos žmones turėjo statyti paminklus, naudingus musų plačiai jai visuomenei. Yra nemirštanti paminklai: žmonių laisvos, prakilnios liaudies sielos ir darbo kurybos veikalai, jos medžiagines geroves simboliai ir jų įgyvendinimas, bet šito negali ir negalės sukurti vergai. Vergams užtenka minties šiupinio, pagaminto „patriotineje" fašistų virtuveje, vergai džiaugiasi žibanciomis blekutėmis, kaspineliais ir į jų nosį įvertomis grandinėlemis, kurias patraukus galima kiekvieną jų lengvai suvaldyti.

Mes tikime, kad kitą Lietuvos dešimimetį minesime musų visagalincios liaudies žygius.

Delta.

Lietuviškasis fašizmas praktikoje.

Gal buti ne visai tikslu butų dabartinį smurtininkų gaujos Lietuvoj šeimininkavimą pavadinti lietuvišku fašizmu, nes fašizmas, kaipo toksai yra tarptautinis reiškinys, einąs plačiu tarptautiniu mastabu. Tačiau charakteringi jo bruožai turi tam tikras savybes ir savotiškai pasireiškia. Pati fašizmo esme yra ne kas kita, kaip turtingųjų luomo, buržuazijos pastangos išlaikyti savo klases viešpatavimą visose ukio ir politinio gyvenimo srityse. O, kad tatai butų lengviau padaryti, fašizmas savo siekimus stengiasi nudažyti tautiška spalva. Prie paties fašizmo įsikunijimo ir gimimo dar mums teks ne kartą sugrįžti, bet šiuo kartu norėtusi keletą žodžių tarti del musų lietuviškojo fašizmo ir jo praktiško taikymo Lietuvoje.

FELJETONAS.

PIRKLIAI.

Anais metais, kuomet krikščionys demokratai buvo valdžioj, o Voldemaras su Smetona vire, kunkuliavo atkaklią opoziciją, Kauno karo komendantas Brazulevičius, įsiutęs del opozicionierių keliamo alarmo, griebe ir sudauže Voldemaro ir Smetonos leidžiamąjį savaitraštį „Vairą".

Po to didžio skandalo, kartą Voldemaras su Smetona sėdedami sudaužytojo „Vairo" redakcijoj čiupinejo *„Skeveldras"* ir tarėsi kaip cia su tuo ne vydonu Brazulevičiumi ir jo patronais krikščionimis demokratais suvedus sąskaitas. Jiems besitariant, atsivere *„Skeveldrų"* redakcijos durys, įsirito koks tai pilietis ir krikščioniškai pasisveikinęs paklausė:

— Kuo prekiaujate, gerbiamieji ponai?

— Durniais!—Atrėžė išdidžiai stiepdamasis iš už stalo Voldemaras, matomai supykęs del krikščioniško to piliečio pasisveikinimo.

— Tai tur but gerai prekyba eina, kad tiktai du bepasilikot?..

Į šį piliečio klausimą Voldemaras rado visu išmintingiausiu tam krikščioniui parodyti *„Skeveldrų"* redakcijos duris.

Piliečiui išsinešdinus, *Skeveldrų"* redakcijoj ėjo pasitarimas toliau. Galų gale, po visokių aptarimų ir planų, tie du opozicionieriai priejo prie vieno konkretaus tasko, priimdami Voldemaro pasiulymą, butent: krikščionims demokratams „prisiuti barzdas". „Barzdos prisiuvimas", vagių žargone reiškia: atkeršyti. Tas žargonas tai viena iš 17 kalbų, kurias Voldemaras moka.

Bet ne tame dalykas, kiek kas kokių kalbų moka, o visa svarba tame, kad žmogus tikslą pasiektų, nes tikslas pasiekti labai retai kam stoje ašarų pakalnej duodasi. Nežiurint, kad kaip senovej visi keliai vedė i Rymą, taip lygiai šiandien visi keliai ir visos priemones veda į tikslą, tačiau retai kurį žmogų tepriveda: vienas sustoja pusiaukely, kitas patį tikslą pakeicia, trečią likimas nutrenkia į bedugnę ir visiems laikams pražudo.

Neminint retų istorijos pažymetų laimingųjų, kurie pasieke tikslą, šiais laikais man teko jų matyti vos keletas.

Pirmą, kurį mačiau pasiekusį tikslą, tai buvo nabašninkas *Leninas,* kuris už savo brolio nužudymą ir kitų mirtį, pasižadejo atkeršyti ir atkeršijo caro Rusijos despotams taip, kad ne tik žemė lingavo, bet net pragaro vartai sudrebėjo. Jis apleido šį pasaulį su patenkinta šypsena, nes tikslą pasiekė.

Antrą pasiekusį tikslą teko matyti tulą neregį, pasenusį elgetą vardu Baltazaras, kuris po ilgo laiko

Lietuvos fašistiniai vadai, padarę gruodžio perversmą, savęs išlaikymui valdžioje įvede karo stovį. Ir tas visai suprantama, nes be žiaurių represijų neįmanoma issilaikyti valdžiuje tokiai politinei grupei, kuri visiskai neturi krašte pritarimo, ne tuo labiau pasitikejimo. Bet daug kam nesuprantama buvo, kodel Lietuvos diktatoriai pagrobę krasto valdžią, emesi pirmoj eilej uždarineti darbininkų profesines sąjungas. Rodos, pirmoj eilej kaip tik turejo buti likviduotos politines partijos, kaipo pavojingiausios diktatorių politikai, o tada jau butų galima eiti ir prie likvidacijos profesinių sąjungu, turinčių grynai ekonominius tikslus. Vienok išejo antraip. O išejo antraip stai del ko.

Praslinkus metams po gruodžio perversmo sutinku vieną gerą savo prietelį, gana stambų įmonininką, taip kokių šimto su viršu darbininkų savininką ir pradedam politikuoti. Kalba eina apie valstybes valdymo formas. Šis mano prietelis, ne kiek senai buvęs didelis Suginto ir Toliusio bičiulis, kupinas džiaugsmo pasisako, kad geriausi esanti dabartiniu laiku Lietuvoj valdymo forma — fašizmas. Man paklausus, kaip jis fašizmą supranta, mano prietelius aiškiai ir nedviejodamas atsako:

Valdyti kraštą gali ir turi teisę tik tas, kuris turtą valdo, nes turtą įgyti gali tik protingas. O tas kuris neišmano kaip turtą įgyti, kaip jis išmanys kraštą valdyti.

— Bet kaip tamsta manai, fašizmas bus galimas Lietuvoj praktiškai pritaikinti? — klausiu savo prieteli.

— Labai paprastai, — atsako sis fašizmo atstovas, — prie socialistų valdžios as, nežiurint savo turtų, neturejau ramumo: streikai budavo nesibaigia. Dabar suvalde visus. Visur tyku, ramu. As paskyriau savo darbininkams atlyginimą: vyrams po 5 litus, moterims po 3,20. Specialistams: vyrams po 8 litus, moterims— po 4 litus į dieną. Darbas fabrike eina dviem pamainom po 12 valandų, su viena valanda pertraukos pietums. Darbininkai visi patenkinti, tyli Ir sakyk, tamsta, ko driskius gali daugiau noreti? Nedirbs? Vietoj vieno šimtas beduonių laukia ir darbo prasol O reikėjo šitaip pamegintí prie socialistų valdžios, tai velniai žino kas butų buvę! Per tuos šešis menesius manęs ir taip jau vos ubagais neišvare: darbininkams — mokek, įvairius mokesčius — mokek, darbo inspektoriui kyšius duok — velniai žino į ką buvo panašu! Įvede įvairias knygas, mokesčiams nuo pelno rinkti, taisykles įvairias sugalvojo ir t. t. O kas jiems rupi kiek aš uždirbu, kaip dirbu ir kaip su darbininkais atsiskaitau. Dabar to viso nebeliko ne kvapo Dar ne kiek senai darbo inspektorius prisiunte raštą, kuriame reikalauja nurodyti: kiek valandų darbas tęsiasi, kiek darbininkai uždirba, kiek nepilnamečių, kiek tarnautojų, kokiomis salygomis darbininkai ir tarnautojai samdomi, ar sudarytos sutartys ir t. t. Man gavus tą inspektoriaus raštą neliko kito nieko daryti, kaip tik kreiptis į komendantą, o jeigu tas negelbes, ieškosiu toliau. Matyt užsiliko koks tai bolševikas ir megina raustis mano įmonej!

— Bet kaipgi bus su tais beduoniais, driskiais, kurių sakai šimtas laukia prie tamstos pabriko vartų, o prie kito,—kitas šimtas ir t. t.,—klausiu savo prietelį.

— Bene aš kaltas kad jie biedni gime, arba kad nemokejo turto įgyti? Visais pradek rupintis, tai ir pats be marškinių liksi! — išdidžiai atsake mano prietelis.

Tai šitaip galvoja ir praktiškai taiko fašizmą Lietuvoj anas fasizmo apaštalas įmonininkas.

Vienok butų didžiausi klaida manyti, kad tas įmonininkas, su tokiu despotiškai liguistu galvojimu yra vienintelis fasizmo šalininkas. Anaip toli ne. Pašlijęs po didžiojo karo sukretimų kapitalizmas susieškojo sau naują ramstį — fašizmą. Ir jeigu prieškariniais laikais liberalinė buržuazija skaite, kad kapitalizmas gali vystytis tik laisvai konkurencijai esant ir valdžia visiškai neprivalo kištis į darbininkų ir darbdavių santikius, tai dabar toji buržuazija pasuko visai kita kryptimi. Dabar buržuazija tiki, kad kapitalizmas atsigaus tik įvedus kietą despotizmą, darbininkų pavergimą, lygai tokį, koks buvo anais vergų pirklliavimo laikais. Ir kur tik gali ji prie to eina.

Tai dabar tur but aišku bus kodel Lietuvos fašistai pirmon galvon, pagrobę valdžia, pasmaugė darbininkų profesines sąjungas ir atidave darbininkus pilnon darbdavių globon.

Del kitų lietuviškojo fasizmo praktiškų žygių, prie progos pakalbėsime kitą kartą. *P. Titnagas.*

---

vargų, budamas visų apleistas, mirė su dideliu džiaugsmu, kad Dievas jį galų gale atsiėmė.

Is gyvųjų sutikau laimingą, pasiekusį tikslą *Liuda Jakavičių*, kuris biznio reikaluose iš trecio karto nukritęs iki proletaro, pastaruoju laiku vel pakilo, sugriebė paspruduusi iš jo rankų biznį ir praturtejo. Vadinasi tikslą pasieke.

Ketvirtas ir, tur but, paskutinis pasiekęs savo gyvenime tikslą, kurį man teko matyti, tai bus musų Voldemaras. Juk tik pamanyti reikia: iš menko piemenelio prasimuše į profesorius, dasieke iki „labai išmintingo" valstybes vyro, pasidare Lietuvos diktatoriumi, patapdamas Europoj sensacijų objektu!

Kas gi butų anuo laiku patikejęs, kad tie du žmogeliai, kurie sėdedami *„Skeveldrų"* redakcijoj „durniais" prekiavo, iškils tokioj aukstumoj, įvykdins, anoj *„Skeveldrų"* redakcijoj sugalvotus savo planus!

Tai is tikrųjų sensacija. Bet faktai patys už save kalba.

Jeigu kas Voldemaro gyvo nėsate matę, tai pažiurekite į 23—24 n-rį „Pirmyn", o pamatysite su kokia patenkinta šypsena tas vyrelis sedi „krikščioniui" karininkui ant sprando.

Patenkinta šypsena retai kada ir nuo jo gyvo veido nuslenka, ypač kai susitinka su „krikščionimis" stengiasi sukirsti juos savo ironisku žvilgsniu.

Krikščionys demokratai verkia, aimanuoja, kad, girdi, Lietuvoj gyvenimas pasidarė surizgęs, kad piliečiai turi pagrindo pasisakyti, jog jie neturi tevynės, nes kenčia del savo įsitikinimų etc. Toks krikščionių demokratų verkšlenimas Voldemaro visai negriaudina, nes kuomet krikščionys demokratai dasigavę valdžios, Voldemarą išspyre iš ministerių, jis kente sukandęs dantis, sudauže komendantas, jo „Vairą" į „Skeveldras" — kente, pagaliau išbildino jį į Varnius, jis ir ten kentė. Voldemaras kente, bet nuo savo planų, krikščionims demokratams „prisiuti barzdas" ne per plauką neatsitrauke. „Ateis laikas — atsiskaitysime, dar jus mane pažinsite!" galvojo Voldemaras.

Laikas iš tikrųjų atėjo.

Kaip tik po gruodžio perversmo Voldemaro pozicijos sustiprejo, tuojau jis krikščionims demokratams kelių į minkštą vietą ir — pošol von iš valdžios! O toliau pradejo likusias „barzdas siuti".

Voldemaras bijodamas, kad nuskriausti krikščionys demokratai, kaipo daugumoj kunigai naudojantis eksteritorialem teisem, kaip nors nesusiuostytų su Roma ir neiškeltų nemalonių komplikacijų, apsimetė dideliu kataliku ir nuvažiavęs Romon sudare su popiežiumi konkordatą. Gi krikščionis demokratus, po konkordato Voldemaras dar drąsiau spustelejo.

Kuomet krikščionys demokratai pradejo skųstis Romos internuncijui, kad parmazonas Voldemaras persekioja katalikus, Romos pasiuntinys tų skundų ir gir-

Kruglodurovų ir vziatkovičių laikai.

Dabartineje viespataujančios diktaturos Lietuvoje kur nera laisvos visuomenines minties, nera liuoso nuo cenzoriaus ir kitokios administracijos grasinimų ir suvaržymu žodžio, visus didesniuosius sumanymus diktatoriai paruošia per savo spaudą. Paruošdami tuos savo sumanymus, jie savo papirktoj spaudoj viską tempia ant savo kurpalio, šaltai ir slyksciai meluoja ir apgaudineja skaitančiąją visuomenę. Gintis nuo jų melo ir apgaules nera galimybes, nes melo ir apgaules sargyboj stovi karo cenzorius, ir kiekvieną aiškesnę ir ryškesnę prieš apgavikus nukreiptą mintį negailestingai išbraukia ir neduoda jai nueiti iki klaidinamo ir suklaidinto piliečio. Taip viešpatauja melas diktaturų šalyse, ar tai butų fašistinc Lietuva, Vengrija, Italija ar bolševiškoji Rusija.

Rusijos komunistai, engdami didžiulę pusantro šimto milijonų gyventojų šalį, rekia apie elektrofikaciją, traktorizaciją, masinizaciją ir kitokius gerumus, bet tuo pačiu metu vagia šalies išteklius ir šalis, kaip buvo, taip ir pasil eka alkana, nuskurusi, komisaro ir čekisto jodoma.

Tas pats ir fas stu Lietuvoj. Ekonominis krašto gyvenimas sunkiai kvepuoja, bet faslstu „iždas pilnas", arba „referendumas konstitucijai keisti geriausia ir išganingiausia priemone", o po viso sito riksmo gavome smetoninę konstituciją dekreto keliu. Arba „mes be Vilniaus nenurimsime", be Gardino nenusileisime, o iš tikrųjų nusileido ir ant pilvo atsigule prieš Zaleskį ir kitus Lenkijos ponus. Mes, sako, giname Lietuvos nepriklausomybę ir žemes druską — ukininkus, o pasižiurekime sutartyje su vokiečiais, tai rasime, kad Lietuvos nepriklausomybei suduotas smarkus smugis, ir ukininkų reikalai del gyvulių ir jų produktų išvežimo visai neapsaugoti ir pamintl. Voldemaras nuduoda smarkų kunigų priesa, o tikrenybeje — konkordatas su Vatikanu, kurio pasekmes jau jaučia musų mokyklų „bedieviškos" geografijos ir istorijos vadoveliai, mat, pagal konkordatą, vadoveliai mokykloms turi tureti Kauno juodvarnių aprobatą.

Šitokių dalykų galima priskaityti šimtus ir tukstančius, ir kiekvienas jų slyksciai apgaudineja musų krašto pilietį. Melas ir apgaules caro laikais nuvede į kapus Rusiją, sužlugde simtus krastų, to paties ir mes sulauksime, jei Lietuvos visuomene nesugebės rasti išeities.

Pastaruoju laiku tautininkų spauda kelintą kartą pragysta apie savivaldybes. Peikia ir šunis karia ant dabartinių, dešimt metų isgyvenusių savivaldybių. Savivaldybes, kurių pagalba savanoriai ir kariuomene buvo aprupinta maistu ir išlaike kovas visuose frontuose su Lietuvos priešais, savivaldybes, kurios sukure pradžios mokyklų tinkla, šiaip taip aprupino gyventojus medicinos pagalba, aptvarke kelius ir tiltus, savivaldybes, kurių neįveike klerikalų reakcija, — šlandien tautininkų-fašistų šmeižiamos be jokio pagrindo ir iš pasalų puolamos. Anot jų, dabartinės savivaldybes esančios neeuropeiskos, bet rusų liberalizmo padaras, todel — šalin jos. Prieš savivaldybes pakelta kova. Jų dabar nespiaudo tik tas, kas tingi, o siaip kiekvienam durniui leista kalbeti apie jas, kas tik ant seiles užeina. Taip darosi ne prieš gerą. Fašistai šmeižia savivaldybes, tai aišku, kad yra sumanymas dabartines savivaldybes likviduoti, o jų vietoj pastatyti tokias, kurios tiktų - moderniškiems smetonines santvarkos laikams.

Fašistai jau pasisake, ką jie statys vietoj dabartinių savivaldybių. Schema aiški: valstybeje, pagal naują smetoninę konstituciją, visa galia ir valia yra prezidento, kuriuo gali buti, žinoma, tik Smetona, bet — Dieve gink — ne kas kitas. Jam, Smetonai, yra pritaikinta naujoji konstitucija.

Apskričių savivaldybių. t. y. apskričių valdybų vietoje gales buti tik *apskrities viršininkas*. Žmonių rinktos atstovybes, apskričių tarybų, nera. Apskrityse viespataus apskričiu viršininkai. Jų Lietuvoj bus 20 vyrų. Valsčiuose, valsčiu tarybos, valdybos ir revizijos komisijos — šalin, ju vietoл *viršaitis*. Vadinasi, vel ta pati istorija, žmoniu rinktiniai panaikinami, o jų vietą užima vienas žmogus, viršaičiu vadinamas.

Seniunijose — *seniunas*, kuriam žadama primesti policijos pareigos.

Kad geriau apdumti žmonems akis, fašistai sako, kad valsčiuose busią sudarytos *seniunijų įgaliotinių sueigos*, kurios rinksiančios viršaitį.

---

deti nepanorejo. Mat Romos pasiuntinio įsitikinimu Voldemaras ir Smetona esą Lietuvoj geriausi katalikai. Kaipo pavyzdį privede smurtą pakeltą prieš Romos pasiuntinį Zechine krikščionių demokratų valdymo laikais. Kad tą smurtą kele minia Voldemaro ir Smetonos inspiruota, žinoma, internuncijus nepatikėjo, nes girdi tie žmones smurtu negalejo vadovauti, kadangi jie yra tikri katalikai, ką patvirtina konkordatas, kurį jie sudare, kaip tik valdžios dasigavo. Nepamiršo Romos internuncijus duoti krikščionims demokratams suprasti, kad jie budami 6 su viršu metų valdžioje, konkordato su Roma vis tik nesudare. Maža to. Romos internuncijus krikšč onims demokratams primine, kad jų valdymo laikais girdejosi balsai los von Rom, o kun. Purickis buv. oficioze „Lietuva" net iškele tautinės bažnyčios idej ą.

Štai kaip gudriai Voldemaras krikščionims demokratams „barzdas prisiuvo".

Dabar Voldemaras ir Smetona prie kiekvienos patogios ir nepatogios progos kamuoja krikščionis demokratus ir skelbiasi, kad jie visoj Lietuvoj esą geriausi katalikai, kuriems Staugaiciai, Reiniai ir kiti gali tik paternautil

„Liet. Aidas" be jokios sarmatos nuolat raso, kad tautininkai yra geriausi, tikriausi katalikai, kad popiežius Pijus XI nepraleidžiąs nė vienos progos nepasiuntęs Voldemarui ir Smetonai širdingiausių sveikinimų ir gražių dovanų, kaipo palankumo ženklą ir pasitenkinimą ta linkme kuria dabar Voldemaro stumiamas Lietuvos gyvenimas.

Krikščionys demokratai į tuos begediskus Voldemaro ir Smetonos katalikybe afišavimusi ir pasigyrimus, Lietuvos katalikiskosios visuomenes negali viešai painformuoti, nes spaudai cenzura užčiaupe burną, o į bažnyčias pradeda landyti žvalgybininkai. Tuo budu parmazonas Voldemaras krikščionis demokratus suvaręs užpečkin niekeno netrukdomas viesai varo sau Lietuvoj biznį iš katalikybes ir tiek!

Voldemaras, kaipo profesorius galvoja logiškai: jeigu parmazonas Liudas Jakavičius prekiauja skaplieriais, rožančiais ir agnoseliais, tai kodel gi parmazonas Voldemaras negali prekiauti katalikybe? Juoba, kad ne patento tai prekybai nereikia pirkti.

Žodis ir žingsnis dabar priklauso krikščionims demokratams, bet to žodžio negirdėti, nes burna užkista ir žingsnio nematyt, nes kojos supančiotas.

Kiek ilgai tas Voldemaro ir Smetonos biznis eis ir į kokias formas išsilies — sunku pasakyti. Tik viena aišku, kad žmones nors ir čigoniškos ideologijos, nors ir suktais keliais ejo prie tikslo, bet jeigu tikslą pasieke — miršta patenkinti, su sypsančiu veidu.

Alfa.

Nuo rusų carizmo viespatavimo Lietuvoje praejo visas dešimtmetis. Musų atmintyje buvo išnykę praeities vaizdai. O dabar stai jie mums vsai geral prisimena, pasiskaicius fašistų sumanymą del musų savivaldybių pertvarkymo. Prisimena *zemskas načalnikas*, kurs atydžiai dabojo Lietuvos valsčiu darbus. Prisimena „vybornų schodai“ (įgaliotinių sueigos), kurios po dvi tris dienas sunkiai dirbdavo, kol išgerdavo visus degtines ir alaus išteklius valsčiuje ar miestelyje, ir tik tą sunku darbą atlikusios „vybornų“ sueigos rinkdavo į viršaičius tą vyrą, kurs daugiau pinigų pragirdydavo.

Prisimena rusų carizmo laikų starostos, desiatskiai, staršinos ir zemski načalnikai, — stai jums savivaldybių apačios rusų carizmo viespatavimo metu Lietuvoje. Viršunese stovejo caro gubernatoriai, kadangi Lietuva labai mažyte šalis, sulyginus ją su carų Rusija, tai pas mus, Smetonos laikais, Lietuvos savivaldybems „tvarkyti“ užteks 20-ties apskricių viršininkų.

Rusu laikais už degtinę ir alų isrinktam viršaičiui vis m trimečiui atiduodavo skusti valsčiaus gyventojus, nelyginant kaip tuos krikšcioniškus lašinius. Staršina skusdavo, nes už savo vietą pats brangiai mokedavo. Nuskutęs duodavo zemskajam, nes tas iš vienos caro malones neišgyvendavo.

Jei kurio valsčiaus vyborniejí užsispirdavo ir nerinkdavo tokio kandidato, kurs patikdavo zemskajam ir volostnam pišoriui, tai budavo tas pats, kas ir dabar yra: prasidedavo tuoj vadinamoji volokita (tąsyne), kol zemskasis grasinimais Sibyrium, savo ir kitų motinų minejimais nenugalėdavo valstiečių. Po metų sunkiai girgždąs valsčiaus visuomeninio darbo vežimas stovedavo vietoje, ir nieks jokios teisybės nesurasdavo.

Anų laikų žmonės pasišalinę dar tebegyvena, šviesesnieji valstiečiai, inteligentai, geriausiai prisimena, kaip ejo ta Lietuvos valstiečių kova su caro biurokratais —zemskaisiais. Jaunieji, jei jie nori žinoti sios liudnos praeities musų gyvenimo nuotykius, tegul pasiskaito „Varpo“, „Ukininko“, „Darbininkų Balso“ — ėjusių Tilžeje laikraščių korespondencijas, ir jie pamatys, kaip slykščiai elgesi zemskieji, kaip biauriai atrode anais laikais musų kraštas

Lietuvos kaimo darbininkas caro laikais valsčiaus reikaleis neturejo teises kištis, — ta pati mums zada fašistai tautininkai.

Atsiminę senus rusų įstatymus, atsiminę činovnikų kyšininkų tvarką, musų fasistai siulo naujus savivaldybems tvarkyti pamatus, spiaudo demokratines savivaldybes, vadina jas rusų padaru, o patys visą savo mandrybę semia ir caro sąšlavynų ir nori įgyvendinti Kruglodurovų Vziatkovičių sistemą Lietuvoje. Kruglodurovų ir Vziatkovičių sistema išgyre „Lietuvos Aidas“ sakydamas, kad ji busianti geriausia tinkanti musų tautiškajam nusiteikimui, ji busianti tobuliausia. O tikrenybeje — tai atgyja Kudirkos „Viršininkai“ — laikai su Kruglodurovais pryšakyje.

Delta.

„Tautininkiškoji vienybė“ ir Lietuvos jaunimas.

Fašistiniai Lietuvos diktatoriai, apsimetę aklais, nematanciais judejimo, tirštai apstatytos šnipais ir policija, Lietuvos visuomenės, megino įkalbeti visiems, kad Lietuvoj kadaise buvusios gana stiprios politines partijos, vadovavusios viesuoju Lietuvos gyvenimu, esą susibankrutiję, susmukę, pasilikdamos vien savo „užsi spyreliuose“ centruose. Gi tuo pačiu laiku, diktatoriai-fašistai per savo agentus visur ir visame state savo partines varžas gaudymui piliečių. Tas piliečių gaudymas į tautininkų-fašistų varžas buvo atliekamas visokerioplais budais: vienus papirkinejo, kitiems valdininkų bei tarnautojų vietas dalino, trečius nekaltai baude ir veliau „aukštą malonę“ taike ir t. t. Ypač tautininkų fašistų akį trauke Lietuvos jaunimas, kurį įvairiomis priemonemis stengesi sudoroti paruoštose tam tikslui organizacijose: „Neo Lituania“, „Jaunoji Lietuva“, „Geležinis Vilkas“ ir k. Taciau šios tautininkų-fašistų pastangos, neskaitant mažų išimčių, eina niekais. Monotonine giesme apie Lietuvos politinių partijų išnykimą, apie „tautininkiškąją vienybę silpnėja, smunka. Juo labiau, kad žvalgybos tiekiamos žinios diktatoriams apie Lietuvos visuomeninį sąjudį, sakyte sako, kad girdi nereikia akių užmerkti, nes fašizmo priešininkas Lietuvos demokratija, nežiurint persekiojimu, sparčiu žingsniu veržiesi pirmyn, atsirubežiuodama nuo „tautininkiškosios vienybes“. Ypatingai, galvojanti jaunoji karta, negaledama įsivaizdinti kokiais receptais ir kokiomis formulemis tautininkai mano sujungti „vienyben“ įvairių pažiūrų, įsitikinimų ir visuomenes padeties Lietuvos piliecius, bega nuo jų, bijodama buti išvirta tautininkiškai-fašistiniame degute.

Štai fašistinis „L. Aidas“ 6 n-ry aimanuoja, kad Lietuvos „susmukusios“ politines partijos stengėsi ir tebesistengia apie save sutelkti kuodaugiausia jaunimo, kad partiniai laikraščiai leido ir tebeleidžia jaunimui skirtus priedus, kad jaunimas dogmatiškai pasitiki partiniais vadais, kad partinio vado žodis jaunimui — švenciausis dalykas etc. Ir tatai, pasak fašistinio „L. Aido“, yra del to, kad Lietuvos jaunimo savarankiška, nuo politinių vadų nepriklausanti, sąmone dar nera pakankamai atbudusi, ergo — partinę duoklę jaunimas paklusniai aukuoja partiniam stabukui.

Taip, ponai fašistai. Galvojantis Lietuvos jaunimas aiškiai mato prieš savo akis busimąjį visuomeninį gyvenimą ir jis tam gyvenimui ruošiasi, stodamas ten, kur jo įsitikinimai, jo visuomenine padetis jį skiria. Tas jaunimas visiškai neįsivaizdina „tautos vadų“ (is patiltes) skelbiamos tautininkiškosios „vienybes“, nes toji „vienybe“ yra tamsi, kaip rudens naktis, be ateities, be rytojaus. Šiandien „tautininkiškąją vienybę“ gal taip ir galima vadinti, nes visi „vienybininkai“ iš *vieno iždo ima žmonių sudetus pinigus*. Bet kaip tik tas „tautininkiškosios vienybes“ vienintelis ryšys kada nors nutruks — galas visai „vienybei“: juk toliau nera kur eiti.

Tas pats fasistinis „L. Aidas“ prikiša jaunimui, kad jis aklai sekdamas savo vadus, negali įžiurėti, jog Lietuvos politinių partijų programos yra pasenusios, gyvenimo *momentui* netinkancios, daug spragų turincios. Pavyzdžiui, socialdemokratai dar nesą revidavę ir aiškiai pasisakę kaip jie žiuri šiandien: 1) į religijos problemą, 2) kaip sprendžia santykį tarp valstybes ir bažnyčios, 3) kaip žiuri į bažnyčią, kaipo instituciją, 4) kaip jie sprendžia socialį klausimą. Daugiau klausimų, fasistinis „L. Aidas“ socialdemokratams neranda. Gerai, užteks ir tiek.

Taigi pradesime iš eiles.

Socialdemokratija, kaipo politine organizacija, kurios galutinis tikslas—panaikinti darbo klases materialę ir dvasinę vergovę, į pastatytus ponų fasistų klausimus trumpai atsako sitaip:

1) Bunant žmogaus protui dar žemoj issivystymo stadijoje, prieš jo akis dėjosi daug nesuprantamų gamtos reiškinių, kurie verte jį galvoti ir sau aiškinti. Bet tuo pačiu laiku apsukresnieji, tų gamtos reiškinių ir patys nesuprasdami, ėmesi kitiems savaip aiskinti. Iš cia ir dygo pradai visokioms religijoms. Primesta žmonijai viena ar kita religija, yra žmonių padaras ir kaipo toks gali būti traktuojamas dvejopai: jeigu religija neša žmonijai dorovę ir laimę, ji yra ne tik tole-

ruotina, bet ir gerbtina. Bet jeigu ji virsta tam tikros kastos pasipelnymo šaltiniu ir objektu išnaudojimo darbo žmonių, ji turi buti smerktina.

2) Bažnyčia organizuoja žmones tam tikrų įsitikinimų, kurie rupinasi vien busimuoju, pomiriniu gyvenimu. Todel socialdemokratų giliu įsitikinimu, pačiai bažnyčiai butų daug sveikiau jeigu ji visiškai nesikištų į svieto marnastis ir nesirupintų mamona. Taigi šiais sumetimais socialdemokratai yra nusistatę sute.kt bažnyčiai palengvinimus ganyti žmonių dušias— atskirti ja nuo valstybes.

3) Bažnycia, kaipo institucija, yra laisva, autonomine organizacija, jeigu ji savo veliava neša tinkamoj aukštumoj, jeigu ji nekasa pamatų valstybei. Priesingai, — valstybe elgiasi sulig veikiančių kraste įstatymų.

4) Savasties problema, socialdemokratų giliu įsitikinimu yra tokios rušies, kuri butinai reikia išspręsti jeigu norime išvaryti iš šios žemes skurdą, nes privatine savastis produktų gamybos įrankių ir turtų versmių yra tas saltinis, is kurio gime sioj žemelej vargai ir visos nelaimes Čia negelbės nė varguolių šelpimas, ne darbininkų buvio gerinimas. Iki turtų gamybos įrankiai ir turtų versmes nebus suvisuomenintos, musų griešnoj žemelej stoves kaip stoveję dvi visuomenes: vergų ir dykių.

5) Socialdemokratai yra įsitikinę, kad „buržujus" tai nėra koks nors nuo Marso ar is kur nors kitur atsiųstas ypatingas, privilegiruotas pasiuntinys, bet jis yra visuomenines santvarkos padaras. Todel pakeitus iš pagrindų visuomeninę santvarką, savaime išnyks ir „buržujus", o su juo ir socialis klausimas. Jeigu šiandien mes jau priejome ligi to, kad ginam, saugom augalus ir gyvulius nuo parazitų, tai kodel biednas darbininkas turi buti apleistas, kad jį galetų esti kiekvienas, kurs tik netingi?

Tai va, ponai fašistai, kaip mes socialdemokratai žiurime į jūsų pastatytus klausimus. Tuos klausimus ir daugelį kitų esančių musų programoje, nagrineja, studijuoja, einantis su mumis jaunimas, besiruosiąs žengti į visuomeninį gyvenimą.

O kur gi jusų programos ir ateities klausimai? Berods patys netyčia pasisaket, kad gyvenat tik *šiam momentui* vadinasi be ateities, be perspektyvų, graballiojaties, kaip aklas po dilgynes! Jusų „Neo-Lituanikai" susirupinę tik langų daužymu ir algos atsiėmimu iš žvalgybos, tai jų visa ideologija.

Tai jeigu jūs ne akli, ponai fasistai, argi jums bus nuostabu, kad doresnis jaunimas, susirūpinęs Lietuvos ateitimi, ruosdamasis stoti į gyvenimą, šalinasi jusų išstatytų varžų, nes tose „tautininkiškosios vienybes" varžose, blaivesniam jaunimui perdaug jau trošku.

P. Šakionietis.

NEKLAUSKITE...

Neklauskite, kodel kraujuotas musų kelias,
kodel ateinam su raudona veliava,
kam tiek naujų į musų eiles stoja,
kam tie ginklai, kam veliai bus kova?

Neklausk, močiute, tu savo sunaus
kam dalgį rudens naktį jis galando
ir dažnai ėjo sleptis į girias,
delko šnipai pas langą tavo lando?

Neklausk, žirgeli, kam tave balnoja,
iš kaimo kaiman jodamas risčia,
kam jaunas bernas liudnas nedainuoja,
jo akys kam vis dega paslapčia?

Neklauskit, Jura ir Tarailių pievos,
kam girdit našlių motinų raudas,
kam žeme keršto šaukia iš vargdienių,
kam slepia ji jų kruvinas kančias?

Neklauskit, Lietuvos girios, laukai,
kas tie ginkluoti siaučia čia kasdieną,
kodel per pusnis brenda čia pulkai, —
ar sniegas pusto, šąla, tai visviena.

Neklauskite, kodel kraujuotas mūsų kelias,
kodel ateinam su raudona velieva,
kam tiek naujų į musą eiles stoja,
kam tie ginklai, kam veliai bus kova?

A. P.

16-I, 1928.

Kariai labai myli „tautos vadą".

Smetona: „Kiekvienas musų žingsnis paremtas durtuvais, nes karių pasitikejimas ir mums reiskiama meilė, buvo ir yra labai didelė".

Laiškai iš Lietuvos.

Vienų vargas, kitiems pelnas.

Vienas svarbesniųjų kapitalistines santvarkos desnių yra *pelnas*. Kapitalas ir jo valdytojas buržuazija tik tokį pripažįsta biznį, kuris duos daug pelno, jo kapitalui priaugs daug procentų. Is ko tas pelnas bus paimtas — ir geram, padoriam, dievobaimingam buržujui nerūpi, bet tik pelnas ir tiek. Užėjo pasaulinis ka-

ras, kilęs, kaip žinome, del tų pačių kapitalistų reikalų. Karas atneše neapsakomai daug nelaimių šimtams milijonų žmonių. Ir ką gi? Kapitalistai ir padorus buržujai iš karo nelaimių tik pasipelne. Visi žaliavos tiekejai, fabrikantai, rangovai, spekuliantai pirkliai ir bankininkai pasipelne ir daugybe jų karui besibaigiant iškilo į milijonierius ir milijardierius. Karo meto pramone, pasiruošimas karui ir pagaliau pats karas buvo ir yra tik pelno šaltinis tiems, kurie šventai kapitalistinei tvarkai viešpataujant mokejo ir sugabėjo iš jos pasinaudoti

Pavyzdžiui, musų tevyneje iš žemes reformos, buržuazijos ir klero rankomis vedamos, nemažai pasinaudojo įvairus spekuliantai, dvarų centrininkai, bankininkai ir šiaip pirmos rušies patriotai.

Kapitalizmas, anot profesoriaus Želieznovo — visai ne socialisto — išnaikino ištisas tautas Australijos salynuose ir Afrikos plotuose. Pirmykste kapitalo sutaupų gadyne dar 19-to simtmecio vidury palaike vergiją Amerikoje, pristatantieji vergus — Afrikos negrus — pirkliai išnaikindavo ištisas negrų gimines.

Buržuazija ir kapitalizmo šalininkai iš esmės netiki jokiam Dievui ir velniui, nes gerai žino, kad dangaus karalysteje ar pragare jokio biznio nepadarysi ir nepasipelnysi, bet jei su Dievo ar velnio pagalba galima gauti pelno, kapitalistai ir buržujai visomis jegomis rems bažnycia ir kunigus, kurie žmonių tamsumo deka iki šiai dienai tarpininkauja tarp Dievo ir velnio, iš vienos puses, ir žmonių gimines, is kitos puses. Todel buržuazija pelno tikslais palaiko bažnyčią ir visą jos organizaciją, kad suvaldžius tuos, kurie jiems grasina, butent plačiąją liaudį. Pagalvokite, ir jus pamatysite, kad taip iš tikrųjų yra. Pernai visa šiaures Lietuva baisiai nukentejo nuo liučių, išmirko javai, kitur liko jie nepaseti, kai kur nespejo prinokti, žodžiu, pasidare badas. Tą nelaimę kenčia ketvirta dalis Lietuvos žmonių, bet pas mus tylu ir ramu ir niekur niekas ne nekrust. Kodel pas mus visur taip tylu, žino kiekvienas ir be paaiškinimų. Bet toji tyla ne prieš gerą. Iš jos visko gali buti: ir audros ir perkunų. Todel valdžios ponai apsisvarste, kad reikia kas nors daryti, kad nesusilaukus paskutiniojo patepimo. Paskirta 10-ties milijonų litų paskola. Štai nuo cionai ir prasideda pasaka, apie kurią mes sio rašinio pradžioje kalbejome. Iš tų 10-ties milijonų daug kas panorejo pasinaudoti, pasipelnyti.

Absoliucioje tyloje nutarta, kad badaujantiems apskritims bus duodama sekla natura, paskolos sąlygomis. Nusistatyta, kad organizacijos pryšakyje atsistos *apskrities viršininkas* su visa činaunikų ir policijos mace vietose. Seklas supirkines ir tieks koperatyvų sąjunga. Suvalkijos storkakliai džlaugiasi galesią gerai parduoti savo pusetiną derlių, seklos tiekėjai ir jos skirstytojai irgi nepaliks žiopli, — štai kaip is žmonių nelaimes ir bado galima pasinaudoti ir pelno susirinkti.

Jei seklos tiekimo ir aprupinimo organizacija butų pacios visuomenes rinktųjų organų rankose, jei butų laisvas žodis ir butų galima kelti svieson biurokratų sugalvotos organizacijos netobulumai, tuomet sekla aprūpinimo nukentejusių apskricių ukininkų reikalas butų tikrose ir teisingose vežėse, o dabar iš šios nelaimes pasišildys rankos „patriotų", gimstančiosios lietuviškos buržuazijos ir valdininkų.

Kam badas, o kam biznis ir pelnas!

Delta.

Perskaitęs „Pirmyn" duok kitam.

Iš žurnalisto užrašų.

Fašistinėj Lietuvoj kalbama, kad tautininkų tarpe yra dvi sroves: smetoninių ir voldemarinių. Šios sroves savo tarpe pjaunasi. Smetoniniai linkę susideti su krikdemais ir sudaryti platesnę valdžios bazę. Voldemariniai priešingai — laikosi leitenantų ir varo iš viso banko. Smetona Voldemarą ruošiasi išduoti kartuvems, kad tik savo isgelbejus kailį. Jis nuosakiai prie to eina. Štai, pavyzdžiui: Valst. Tarybos paskelbimas apsejo be Voldemaro, del to, grįžus Voldemarui iš Ženevos ar Paryžiaus, tarp Voldemaro ir Smetonos kilo smarkus susiremimas. Kad tuodu komedijantu nesutaria aišku iš to, kad ten kur Smetona dalyvauja, ten nera Voldemaro ir atbulai. Smetona remiasi ar bando remtis senesniais karininkas, gi Voldemaro paguoda Maciuika ir Ko. Kuomet darosi karšta, Voldemaras važiuoja aviacijon, nuduoda rimtą miną ir sako, kad Lietuva ir joj laisve lakunams, kad jis atsisakysiąs iš valdžios ir t. t. Lakunai bijosi netekti „vado" ir gero gyvenimo ir pažada remti jį prieš Smetoną. Žodžiu, už tų ponų nugaros stovi dvi grupes karininkų: viena Plechaviciaus, antra Mačiuikos. Tylint pačiai kariuomenei, tos dvi grupes šiandien jaučias Lietuvos viešpaciais.

* * *

Lietuvos komunistuose dabar veikia trys sroves, butent: voldemariniai, stalincai ir trockininkai. Voldemariniai palaiko dabartinį režimą ir galvoja per visų galvas užgriebę kada nors valdžią su visais atsiskaityti. Voldemariniai puola socialdemokratus, mat komunistams bendrai demokratija pavojinga. Daugelis Lietuvos komunistų vadų dirba dviem frontais: su Maskva ir su Voldemaru. Eiliniai komunistai jau pradeda suprasti šitą savo vadų politinę prostituciją.

* * *

Kai kuriuose apskrityse jau pradejo veikti „Geležinio Vilko" buriai. Nors tie buriai slaptus, bet žmones junta ir žino koks tų burių sąstatas ir kas jų vadai. Kai kur apskricių viršininkai organizuoja fašistų pajegas iš vietos dvarininkų ir stambiųjų ukininkų, duoda jiems ginklus ir skatina pranesineti vietos valdžiai apie kiekvieną, kas dabartiniam režimui nepatikimas. Dvarininkai ir stambieji ukininkai butų gal ir labai uolus, bet raudonojo gaidžio bijo. Todel pataikauja ir vieniems ir kitiems.

Reikia imtis priemonių ir išaiškinti, kas priklauso „Geležiniam Vilkui", o taipgi suregistruoti visus fašistų agentus vietose.

* * *

Atkakli kova eina tarp klerikalų ir fašistų-tautininkų. Fašistai turi „Musų Rytojų", „Tautos Kelią", „Jaunąją Lietuvą" ir kitus laikraštpalaikius su „L. Aidu" priešaky. Krikščionys demokratai ir kleras K. V. Centro vedamas sokosi į kova su tautininkų sliužiais ir išleido pigų „Musų Laikraštį". Pajute stiprų konkurentą fašistai pakele triukšmą „L. Aide" ir „Musų Rytojuje". Klerikalai, kad atsilaikyti prieš tautininkus, sulaike kai kurius provincijos laikraščius. Rungtynes spaudoje tik dar kartą parodo kokis dideli priešingumai yra tarp valdančiųjų ir valdomųjų.

Jaunieji krikščionys demokratai dabar žegnojasi už demokratiją, nors jie nepasmerke savo vadų Bistro, Endziulaičio ir kitų, kurie aktingai ruoše 17-to gruodžio perversmą.

* * *

Metinių sukaktuvių proga smetoninio konkordato su Roma, einant kuriuo Lietuva atiduodama klero globai, „L. Aidas" 254 n-ry rašo:

„Jo Šventenybe Papa Pius XI neapleidžia ne vienos progos, nepasiuntęs musų Valstybes Galvai arba širdingiausių sveikinimų, arba kokią nors gražią dovaną, kaip savo palankumo dabartiniems musų Valstybes Vadams ženklą.

Šis nuolatinis Jo Šventenybes ats minimas musų Valstybės vadų; tas nuolatinis jų sveikinimas, laiminimas ir dovanomis aodovanojimas rodo, kad Kristaus Laivo dabartiniam Vairininkui rupi Lietuva; kad Jam rupi musų dabartinė vyriausybė, ypatingai jos viršunes; kad Jis yra patenkin as ta linksme, kuria dabar yra vairuojamas Lietuvos v lstybes vairas. Ne del ko kito, o del šių dalykų, Kristaus vietininkas žemeje suteike Lietuvai ypatingą malonę, čia prieš metus įkurtą internunciaturą dabar pakeldamas į nunciaturą".

Kad Jo Šventenybe rupinasi Lietuva, tai labai gali buti, bet kad popiežius ypatingai rupintusi dabartiniais Lietuvos „veldovais" tai tam niekas nepatikės. Čia yra fašistų pasigyrimas. Negi gali Kristaus vietininkas žemeje broliautis su tokiais latr is, kurie kankina ir persekioja „kataljkus", kaip pavyzdžiui krikščio nis demokratus.

* * *

Fasistinis „L. Aidas", suvesdamas itogus opozicinių partijų suvažiavimų, džiugauja, kad girdi opozicija skylanti. Valstiečiai liaudininkai, pasak „L. Aido" suvažiavimą esą atlikę užsidarę duris tik del to, kad visuomenė negirdėtų apie išsitarimus taktikos pakeitimo klausimu, nes kitaip, kam gi esą butų reikeję nuo visuomenes slepti. „L Aido" giliu įsitikinimu, v. l. taktikos pakeitimo simptomu galįs buti faktas išrinkimo J. Vileisio valst. liaudininkų centro komiteto pirmininku. J. Vileišis visą fašistų šeimininkavimo, laiką esąs Kauno m. burmistru. Taigi išrinkimas jo v. l. centro komiteto pirmininku esąs vis tiek kaip ir atsisakymas nuo opozicijos. Tačiau „L. Aidas" pastebi, kad nors ir p. Vileišis stojo valst. liaudininkų priesakin, bet tai girdi dar nereiškia, kad jau valstieciai liaudininkai smurtininkų valdžią palaikys. Vienok v. liaud. tendencija į neitraliteto pusę jau esąs dideliai simptomatingas reiškinys.

„L. Aidas" bet gi nepaaiskino, kodel esant kraste „visos tautos vienybei" ir „pritarimui" valst. liaudininkai apsvarstymui to „pritarimo" turejo nuo visuomenes sleptis, nežiurint, kad, anot „L. Aido", p. Vileišis jau senai bendradarbiauja su smurtininkų valdžia? Čia tai ir islenda yla iš maišo ir paaiskėja, kad fašistų skelbiamoji „tautos vienybe" apima tik neskaitlingą tautininkų grupę.

Vertindamas krikščionių demokretų suvažiavimą „L. Aidas" sako, kad jie esą paemę dar astresnį opozicinį toną. Bet tas esą del to, kad krikščionys demokratai perdaug jau girdi ištroskę valdžios.

Mat, pasak „L. Aido" krikščionys demokratai po gruodžio perversmo esą manę sudoroti Voldemarą ir patys įsistiprinti valdžioje ilgiems dešimtmečiams. Bet apsukrus Voldemaras krikščionis demokratus esąs gudriai apmuilinęs ir jiems nėsą daugiau jokios vilties dasigauti valdžios. Del to ir paaštrejusi krikščionių demokratų opozicija. Vienok tokia savo taktika, anot „L. Aido", „krikščionys demokratai moraliai solidarizuoja su Lenkija ir skuba į lenkų glebį".

Fašistų numyletas arkliukas baidyti Lietuvos visuomenę lenkais, jau nebe nuo šiandien žinomas ir tuo niekas nebesistebi. Dabar tik tenka laukti, kada Lietuvos fašistai apsauks krikščionis demokratus „tevynes isdavikais".

Fašistų valdžios norai.

Lietuvos fašistai nesitenkina laikoma žvalgyba kiekviename miestelyje, kaime, nekalbant jau apie didesnius miestus, kame žvalgybininkų yra po kelis šimtus. Fašistai nori kiekvieną valdininką padaryti žvalgybininku, kad sektų piliečių darbus ir veikimą, rinktų žinias ir perduotų fašistams, kurie paskui vargo žmones gruda į kalejimus, koncentracijos stovyklas arba sušaudo. Čia paduodu fašistų valdžios viešajai policijai įsakymą, į kurį rajonų valdininkai, apart savo kasdieninių darbų, rinkdami slaptai žinias turi duoti ataskaitą į žemiau talpinamus klausimus, kitaip sakant, „atlikti" per prievartą žvalgybininko rolę.

„X rajono vedejui pavedu du syk per menesį ne veliau 10 ir 25 d teikti man žinias apie rajono padetį, atsakinejant į šiuos klausimus:

1 Gyventojų upas. Nusakant kiekvieno atskiro sluogsnio upą, visus gyventojų nepasitenkinimus ir jų priežastis, pageidavimus.

2. Priesvalstybines agitacijos pasireiskimai: nurodyti jos pobudį, maštabą ir kokių srovių ji vedama.

3. Legalinių ir nelegalinių partijų veikimą.

4. Kokiais politiniais įvykiais gyventojai daugiausia domisi ir kaip į juos reaguoja? Kurių partijų kryptin žmones paskutiniu laiku linksta ir kuo tas aiškinama?

5. Kokie susirinkimai ir mitingai rajone įvyko? Koki klausimai buvo svarstomi ir kiek žmonių susirinkimais domisi?

6. Bendras draugijų bei visuomenes organizacijų veikimas?

7. Kokie žymesni asmenys, žinomi visuomenes veikejai, politinių grupių atstovai rajone atsilankė ir kuriuo tikslu? Kokį įspudį paliko žmonėse, kaip žmones atsinese prie atsilankymų?

8. Vidaus reikalų ir kitų žinybų valdininkų veikimo neveiklumai?

9. Žemes reformos vykdymai, atsitikimai, kaip reaguoja gyventojai į dalinimą dvarų naujakuriams, į palikimą dvarų kulturingiems ukiams? Žymesni nepasitenkinimai del atemimo is naujakurių sklypų ir grąžinimai jų dvaro savininkui ir t t?

10. Kiti charakteringesnieji rajono įvykiai?

11. Bendras vaizdas. Kuo einamuoju momentu gyvena miesteliai ir kaimai"?

Iš čia paduotų viesosios policijos valdininkams įsakymų matyti, kaip Lietuvos fašistai-tautininkai nori per prievartą iš sąžiningų valdininkų padaryti žmonių priešus. Matyt, fašistai užmiršta, kad tie valdininkai yra tų pačių žmonių sunus. Už nevykdymą tokių fašistų įsakymų valdininkai ir tarnautojai šalinami is vietų ir paliekami be pragyvenimo šalt nio. Todel visi valdininkai ir tarnautojai, kurie del politinių sumetimų arba del nedirbimo fašistų naudai yra nustoję vietų, spieskimes į priešfašistines organizacijas, kur galima, kurkime kovos burius „Pirmyn" ir bukime aktingai pasirengę, kad galetume laikui atejus atsilyginti už visas darbo liaudžiai padarytas skriaudas.

M.

Žmonos dievotumas ir policijos kvailumas.

Norvaišių kaime (Utenos apskr.) gyvena žymus pilietis Surgaila. Pil. Surgaila, ne knygų, ne laikraščių neskaito. Neskaito ne del to, kad neturi laiko arba tingi, bet del to, kad nemoka. Dar jį mažą motina ismokino mišiaunes ir mišparines iš maldaknyges tai to ir užteko. Ir kadangi maldas pil. Surgaila mokejo iš

atmintles, tai maldaknygę kaipo vožną knygą pasidejo saugioj vietoj... pečioneje.

1926 metų pabaigoj pil. Surgailai parupo pasižiureti, kaip laikosi padetoji saugioj vietoj jo sena maldaknygė. Bet koks nusistebejimas buvo pil. Surgailos, kuomet jis įkišęs ranką pečionen, vietoj maldaknyges, rado... pelių guštą! Iš to viskas ir kilo. Pil. Surgaila pradejo burnoti, kad Dievas neteisingas, jeigu tokius dalykus daleidžia, pagaliau ir visai pradėjo abejoti ar Jis tik iš viso yra.

Už tokį Surgailos burnojimą, žmona ant jo pykdavo, bardavos, bedieviu vadindavo, grąsindavo policijai įduoti „pamokinimui" ir t. t. Tie barniai ir grąsinimai ejo ištisus dvejus metus iki galų gale išsipildė.

Praeitais metais prieš Kaledas pil. Surgaila nuvažiavo į Uteną kermosiun ir susitikęs pažįstamus užėjo į arbatinę pasišildyti. Jiems besišnekučiuojant įejo į arbatinę policininkas Baškevičius (kuris Utenoj pasižymejęs žmonių kankinimais) ir šnipas Maželis Antanas. Prisiartinę prie pil. Surgailos, šnipas Maželis suriko: „rankas aukštyn!" O policininkas Baškevičius griebė pil. Surgailai kisenius ir užantį kratyti. Iškretęs pil. Surgailą policininkas nieko nerado, apart pipkes ir maišelio „daržavos", rupiai piaustytos tabokos.

Po to, šnipas su policininku pradejo pil. Surgailą klausineti, kokius jis laikraščius skaito ir iš kur buvo gavęs ir kur padejo „Pirmyn". Į tai pilietis Surgaila atsake, kad jis kaipo negramatnas jokių laikraščių neskaitąs jei ir noretų, o kai del „pirmyn", tai sako, — kartą nusipirkau varotojų krautuvej už 50 centų du pokeliu savo kumui pavaišinti, tai abu ir... surukem.

— Durniau! — suriko policininkas Baškevičius, — aš tavęs ne popierosų klausiu, bet laikraščio-gazietos „Pirmyn", supranti?

— O as žinau tik popierosus „pirmyn". Gazietų neskaitau, — ramiai atsake pil. Surgaila.

Policininkas ir šnipas jau buvo norėję pil. Surgailą iš arbatinės vestis į nuovadą, bet kaimynams užsistojus ir paliudijus, kad pil. Surgaila iš tikrųjų negramatnas ir jokioms gazietoms neužsiima, paleido ir nusispiovę abu „tėvynės sargai" išdulino iš arbatines.

Musų policija ant tiek pakvaišo, kad jai valdenasi jog jau ir analfabetai pradėjo skaityti laikraštį „Pirmyn"!

Alausietis.

Utena, 15.I-29.

KORESPONDENCIJOS.

Kaunas. Papirtis, kuris pereitais metais buvo suimtas Tauragnuose ir kaltinamas nelegalės literaturos („Pirmyn") platinime nežmoniškai žvalgybos buvo nukankintas. Galva tiek sudaužyta buvo, kad apkurto. Sunkus gyvenimas kalėjime jį pribaigė. Jau kuomet teise jį (nuteistas 20 metų sunk. darbų kalejimo) rodė nenormalumo žymes. Po teismui išėjo visai iš proto. Sunaikino budeliai jauną idejinį kovotoją už laisvą Lietuvą. *Vargas.*

Simeliškes, Kaisedorių apskr. Š. m. sausio men' 18 d. pas mumis iš kalejimo pabego du politiniai kaliniai, gyv. Dusmenų bažnytkaimio Dulke ir Zale kas. Pabego per langą išlaužę geležinus grotus. Rodos, kad pabėgo laimingai, nes apie jų suėmimą nieko negirdejome. *Perkunas.*

Dusmenys, Kaisedorių apskr. Prieš kaledas ir pradžioje sausio musų miestely buvo daug kratų ir arestų. Areštavo 8 vyrus. Arestai padaryta sulig bobos Zaleckienes įskundimu, kuri kersindama savo vyrui įdavė jį ir kitus. *XIII.*

Salduliškis. Nors musų apylinkej nuo fašistinio perversmo gyventojai ne kuomet neturejo ramumo, bet prieš Kaledas fašistine valdžia ypatingai mus „apdovanojo" prisiųstomis šnipų ir policijos gaujomis: nei dieną nei naktį nedavė ramybes. Dienomis kratas darė ir revolveriais grasino, o naktimis po langais šliaužiojo. Išeini, budavo, naktį savo reikalo ir žiurėk, ant susirietusio šnipo, „tevynės sargo"... pataikai. Spiaudos, prunkščia, pyksta. Bet kas gi kaltas? Nejaugi, žmogus, del perdaug uolių „tevynes sargų", ir savo mažųjų nakties reikalų nebegalesi atlikti!

Gruodžio m. 22 d. visoje apylinkeje žujo žvalgybos ir policijos buriai darydami kratas. Tačiau niekur nieko nesugriebe. Vienok „energingas" dienos darbas reikia juk kuomi nors pateisinti! Prievakariu, žvalgybininkų ir policijos burys įsibrove į Palsodės kaimą. Išverte, iščiupinėjo visur ir nors įtariamo nieko nerado, bet įrodymui, kad ne veltui algas gauna, sugriebe to kaimo mergaitę Eleonorą Gurkšnytę ir su didžiu džiaugsmu, kaip velniai dušią, nusiveže.

Dabar po trijų savaičių kasdienio tardymo, neradus kalties, toji mergaite perduota komendantui ištremimui į „sibirą".

Tokioj padety mes gyvenam jau trečius metus. Bet argi tiems šetonams neateis kada nors galas?

P. Juodis.

Varena. Pas mus buvo labai „geras" nuovados v-ko padejejas p. Baranauskas. Už jo geradejystes piliečiai jį kartą prieš Kaledas pavaišino granata. Granata nakty įšokusi per langą sprogo virtuvej, tap, kad p. Baranauskas liko gyvas ir sveikas. Sąryšy su granata, buvo suimta apie 50 piliečių, bet ištardžius—paleisti. Dabar p. Baranauskas perkeltas į Panevežį. Varėniečiai labai pono Baranausko gailisi, bet turi vilti, kad jeigu ir ten jis toks „geras" bus, atsira ir ten geraširdžių piliečių, kurie jį prie progos pavaišins.

Darbas be užmokesnio nelieka.

Varenos Aidas.

Vilnius. Š. m. sausio m. 26 d. įvyko L.S.D.O.U. Vilniaus grupes susirinkimas. Susirinkime dalyvavo 26 d gai. Vykdomojo komiteto atstovas padare pranešimą apie orgaaizacijos veikimą ir apie dabartinę padetį Lietuvoj. Po diskusijų tapo slaptu balsavimu išrinktas naujas Vilniaus grupes komitetas iš trijų asmenų. Į komitetą įejo: pirmininku — K. Markovas, sekretoriumi — F. Skliutas ir V. Jankauskas — nariu. Po to, sulig paduotų pareiškimų, buvo priimti į organizaciją nauji nariai ir kandidatai.

Šių dienu dokumentas.

Ponų „patriotų" dėmesiui.

L. R.
Lietuvos Konsulatas
Rygoje.
2842/22 Nr.

Pil. *Romui Paškevičiui.*

Konsulatas pranešа, kad paskelbtoji gegužes m. 15 d. amnestija Tamstos neliečia, todel grįžęs Lietuvon Tamsta vel butum padetas į koncentracijos stovyklą.

Pamatas: Vidaus Reikalų Ministerijos raštas 28045 Nr. Konsulas *Gylys.*

Mums įdomu butų žinoti, kaip į tokius dokumentus žiuri musų „patriotai" ir kaip jie skaito emigracija: ar ji yra „užsispyrėlių tevynes išdavikų" sugalvota, ar voldemarinio smurto ir prievartos rezultatas?

Musų „patriotams", tur but, aišku, kad tie piliečiai, kurius talpina į koncentracijos stovyklę, ne tik nėra nieku nusikaltę, bet jiems net visagale žvalgyba nepajegia bylų sufabrikuoti. Tai kas gi galų gale, ponai patriotai, dabar Lietuvoj viešpatauja: ar įstatymais paremtas teisetumas ar niekadejų saikos smurtas?

Š.

„Tautininkiškosios“ žvalgybos rupesčiai.

Pereitais metais rugpiučio men. atvyko į Vilnių iš Utenos apskrities (viensedis prie Utenos m.) mokytojas Juozas Slavinskes, buvęs Utenos saulių burio valdybos pirmininkas. Slavinskui kaipo pažangiam visuomenės veikejui nuo pat smetoninkų įsiviešpatavimo žvalgyba nedave ramybes. Pašalino iš mokytojo vietos, iš šaulių, ir iš Saldutiškių uredijos, kame buvo gavęs tarnybą po pašalinimo iš mokyklos. Pagaliau pries atvažiuosiant Voldemarui į Uteną (rugp. 24 d.) turėjo buti suimtas kartu su kitais „tautos vadams" pavojingais asmenims (tuomet areštuota buvo apie trečdalis Utenos apskr. gyventojų). Apie tai sužinojęs Slavinskas pabego į Vilniaus kraštą. Lietuvos polit. emigrantų sušelptas rado sau šiokį tokį darbą ir apsigyveno N. Švenčionyse. Vietiniai smetonines žvalgybos agentai, žinoma, tuojaus išaiškino kas per vienas tasai naujas „tevynes išdavikas". Žvalgybai parupo Slavinskas likviduoti. Griebtasi provokacijos. Rujos Voldemaro apmokamų šnipų slankiojo apie Slavinską ir mušdami į patriotizmą stengesi patraukti savo pusen. Kad labiau į Slavinską paveikus, žvalgyba pradeda persekioti jo likusią šelmyną. Gruodzio 8 d. areštuojama jo sesuo Mare ir brolis Antanas 15 metų vaikas. Pakamantinėję seserį paleido gi tą vaiką laiko ir dabar Ukmerges kalejime. Tuo pat laiku per savo agentus žvalgyba duoda Slavinskui žinoti, kad jeigu jis grįžtų į Lietuvą, tai ne tik, kad jo nebaustų, bet dargi ir brolį paleistų iš kalejimo. Išvestas iš kantrybes Slavinskas ryžtasi rizikingam žingsniui Nuduodamas, kad sutinka su žvalgybos siulymu jis vyksta nelegaliai į Lietuvą ir sausio 14 d. autobusu Ežerenai—Kaunas važiuoja Kaunan pas vyr. žvalgybos viršininką Statkų. Apsistojęs užvažiuojamam name prie Ukmerges pl., ant rytojaus is pasto telefonu pranese Statkui, kad atvykęs iš Lenkijos su svarbiomis žiniomis. Ta pat dieną 12 val. Statkus paskyrė pasimatymą prie Čiurlionio g-vės name Nr. 15.

Savo pareiškime LSDOU Vykdomajam Komitetui taip atpasakoja Slavinskas tą pasikalbejimą:

„Nuvykęs, radau Statkų namie. Pasisakiau kas esąs ir pradejau, gailetis, kad padariau didžiausią klaidą bėgdamas iš Lietuvos ir dabar sutinku bausmę tel singai atlikti". Iš pradžių Statkus smarkiai pašoko ant manęs, girdi, kaipo buvęs šaulys-patriotas tokios kvailystes negalėjęs padaryti. Kam, as begęs — klausia. Aš žinoma pradejau teisintis. bet jis man toliaus nedave kalbėti ir pradejo klausineti apie emigrantų gyvenimą: Kiek musų randasi Švenčionyse, kokius pažįstų kriminalines ir slaptos policijos valdininkus, kokie santikiai su lenkais, kokiomis vietomis einama į Lietuvą ir kokiose vietose yra musų žmonių, kas platina „Pirmyn", kada manoma daryti perversmas, ar yra teroristinės grupes? Jei yra, tai kur ir iš kur gauna ginklus, kiek ir kokių ginklų jos turi? Klausė kokios aš esu nuomonės, jeigu nužudžius Paplauską, ir Plečkaitį, ar išnyktų organizacija? Kokiais kariuomenės pulkais labiausia pasitikima? Kaip kalbama, ar daug šalininkų turi Kaune? Kaip pavarde „Pirmyn" redaktoriaus ir pavardes kitų gyvenančių Vilniuje emigrantų? Ar pažįstu Butkevičių? ir t. t. Atsakinėjau kaip galima issisukinedamas. Veliau jis skambino telefonu į kokias tai vietas. Į kur negirdejau, nes turejau išeiti į kitą kambarį. Po to užklause kur apsistojau ir liepe tuo pat laiku ateiti kitą dieną, pridurdamas, kad iš buto niekur į miestą nevaikščiočiau Bunant bute pastebejau dežuravusius prie namo policininkus ir civilius.

Ant rytojaus nuejus pas jį, Statkus buvo mandagesnis, nors vis tik laikė „fasoną". Užklause, ką gerą as galiu padaryti jeigu noriu, kad aš pats bučią laisvas ir mano brolis butų paleistas. Su broliu, sako, bus biškį sunkiau, nors byla dar galima bus nuo teismo sulaikyti. *Jei sutinki atlikti gerą darbą, patarnauti tevynei ir savo ir brolio likimą pakeisti, tai turi per kokį menesį laiko atlikti sekantį: užmušti Paplauską arba Mintą Pumputį* (Vykd. K-to narį, buvusį Saldutiškio šaulių burio valdybos pirmininką, Red.) *ir paimti visokius esančius ten dokumentus.* Su visais dokumentais vykti tiktai pas manę, o tuomet aš viską sutvarkysiu.

Po to liepe pasirašyti pasižadejimą, kad aš sutinku vykti nužudymo tikslu ir kelimui emigrantų tarpe nesantaikos kiršinant juos vienus prieš kitus. Užbaigęs reikalus išvykau atgal".

Gelbedamas save pavojingoj kelionej, Slavinskas pasižadejo Smetoniniam valdininkui Statkui atlikti pavestą jam uždavinį. Apie šitą visą Slavinkas įteikė Vykdomajam Komitetui raštu pareiškimą, kuris del korspiracijos ištisai skelbti galima.

Slavinsko žygis, kad ir neismintingas (tuo beprotišku drąsumu tik turbut jam ir pavyko apdurninti net patį žvalgybos galvą) išaiškino labai naudingus dalykus. Politine Lietuvos emigracija žinos kuo žvalgyba įdomaujasi ir ko reikalinga ypač saugotis. Kaip matome, smetonine žvalgyba savo niekšybemis ne kiek neatsilieka, o nekuriais dalykais dargi ir prašoka buv. Rusijos caro „ochranka" su jos žudynemis ir niekšingomis provokacijomis. Šiame atsitikime, kaip jau buvo ir daugiau, sugalvota žvalgybos provokacija apsisuko prieš juos pačius. Provokacija pavirto į lazdą su dviem galais. Įdomu ką dabar pasakys Voldemaras savo vyriausiam šnipui Statkui?

Spaudos platinimo ir „tautiškosios vienybės“ deimantai.

Girdejau žmones šnekant, kad tie „Pirmyn" numeriai, kuriuose yra straipsnių iš Vilniaus lietuvių visuomenes „vadų" gyvenimo, Vilniuje yra gausiai perkami. Taip, pavyzdžiu, pasakoja, kad pas vieną laikraščių pardavinetoją „kaž koks" storas ponas supirkęs visus šių metų „Pirmyn" 1 Nr. egzempliorius. Ką jis is jų padare — nežinau ir negirdejau. Bet tas ir nesvarbu. Nei viena redakcija neklausia savo prenumeratorių, ką jie daro iš laikraščių. Redakcijos tikslas t k kuodauglausiai jų išplatinti. Taigi, ir platina.

Ot, „Życie Ludu" redakcija, pavyzdžiui, nelaukia, kol ateis koks „ponas" ir nupirks keliasdešimts egzempliorių, bet be jokių ceremonijų surisa pundus ir nusiunčia į lietuviškus sodžius Tai niekis, kad daugumas lietuvių sodiečių nemoka dar lenkiškai skaityti, „Życie Ludu" įpratins.

O kad viena kita bobele suvyniója į tą laikraštį silkes, tai irgi niekis. Ne gi eis pas žydą pirkti popierio, gaudama dovanai tiek „savo", „tautiško" ir „lietuvisko".

Na, o „bepartyviniam" redaktoriui „garbe" ir... pinigas.

Nemažiau tokių „prenumeratorių" turi ir „Jaunimo Draugas". Tik čia jau platinimas eina kitu keliu. Kadangi laikrastis yra labai „cnotliwas", gina „tautybės", „katalikybes" ir visų šventųjų reikalus, o skirla-

mas yra sodžiaus jaunimui, idant užsilaikytų „dorybėje“ bei „paklusnume“ — tai tą „kilnų“ platinimo darbą turi uždėję sau ant pečių visi lietuviški klebonai. O gi jų balsas — Dievo balsas! Kam gi norėtųsi tapti "bedieviu", „nedorel u“ ir „išgama"?

„Jaunimo Draugas“ puikiai moka „apsaugoti“ savo „draugus“ nuo amžinos pražuties. Tai niekis, kad jo „cnatlivi“ redaktoriai, norėdami užbėgti kitiems laikraščiams už akių, pasiskubina įdėti „svarbių“ plelkų, arba vėl, norėdami „apsaugoti“ jaunimą, nachališkai pameluoja. Tas viskas niekis. Juk ir Kristaus vietininkai dažnai klysta, o tikslas visuomet turi pateisinti priemones...

Yra dar, regis, ar buvo pas mus „Vilniaus Varpas“, neva oficialus „Ryto“ draugijos organas, skiriamas mokytojams. Mat, gyvendami provincijoj, liaudies mokytojai galėtų atsilikti nuo „gyvenimo“, nukrypti į „šunkelius“, jei tas tautiškas varpas nebutų jiems tėviškai suskambėjęs. Kaipo žymių „švietėjų“ organas, tas laikraštis dėjo mokytojams ir „pedagoginių“ straipsnių, pavyzdžiui, dviejų mokytojų — Petro ir Jono pasikalbėjimas apie „Vilniaus Varpą“, arba — kodel kapinėse vaidenasi ir panasių. Bet tiek to su pedagogika! Kam ji liaudies mokytojui reikalinga? Va gi, Vilniaus lietuvių gimnazijoj yra senų mokytojų, kurie niekad jokios pedagogikos nei metodikos nėra uostę, o dirba „pavyzdingai“ ir „ištikimai“. Juk protą vaikui galima įvaryti netik per ausis, bet ir per pakaušį. Meiteliais pavadinti mokinius irgi didelio mokslo nereikia. Ot, kas kita mokytojui, užsigrudusiam kur kampan, paskaityti lenkų vyskupo laišką avelių ganytojams, užgirsti apie kunigų ir jų šeimininkių gyvenamųjų vietų permainas, sužinoti, kas ką rašo Amerikon ir t. t. Visas tas žinias ir teikė „Vilniaus Varpas“ (nežinau— ar teiks ir toliau, bijau tvirtinti, kad kartais neapsirikčiau)

Ar daug kas skaitė tą laikraštį, taipgi nežinau. Žinau tik, kad visi tie, kas gaudavo „Vytį“, tas gaudavo ir „Viln. Varpą“ ir atvirkščiai — kam siųsdavo „Viln. Varpą“, tam ir „Vytį“. Matyt, tai viena dvasia dvejuose kunuose.

Pagaliau, visą tą musų „tautiskąją“ ir „katališkąją“ spaudą apvainikavo „Vilniaus Rytojus“. Prie jo prisiglaudė visi musų „vadai“, kitaip sakant, diktatoriai. Tai jų pildkomo organas. Nors čia plaukia visos tautos kruvini skatikai, vienok toli gražu ne viso musų krašto visuomenės reikalus atstovauja. „Viln. Rytojaus“ akimis žiurint, tas tik yra gera ir lietuviška, ką padarau „aš“ arba „mes“, o visą kitą reikia smerkti, mindžioti, nors tas butų ir lietuviškiausia.

Pavyzdžiui, š. m. 2 Nr. tie „tautybės“ bei „katalikybės“ sargyboje stovintieji dolerių patriotai lieja pamazgas ant J. Basanavičiaus vardo mokyklos tik dėl to, kad ji yra ne jų globoj ir įsteigta ne jų iniciatyva.

Mat, vargšai musų pažangieji užmiršo tur but paklausti diktatorių valios, ar galima įsteigti ir Basanavičiaus vardu pavadinti mokyklą! O įsteigę, dar drįso aukų rinkti! Neišmanėliai! Kaip galima savarankiai be Stašio, Kraujalio ar Čibiro antspaudos veikti! Visos lėšos turi plaukti tik į jų plačias kišenes, o iš ten, kaipo didžiausia malonė, Mackevičiams — pastumdėliams! Pažangesnei visuomenei šiandien, anot „Viln Rytojaus“ „mažiausiai pritiktų prašyti aukų iš visuomenės“.

Nors „šuns balsas ir neina į dangų“, bet visgi „Vilniaus Rytojui“ už tautiškus pinigus nepritiktų taip drąsiai loti. Turiu galvoj to paties 2 Nr. šmeižtus. Kiek man yra žinoma, J Basanavičiaus mokykloje yra vaikų daugiau, negu „Viln. Ryt.“ bendradarbiai kad norėtų. Vietoj to, kad šmeižus tokiu budu savo spaudoj, ar ne geriau butų „tautybės“ sargams padaryti tikresnį žingsnį? Tai bent nedurtų akių toji „partinė“ mokykla ir „Ryto“ mokyklos rytojus butų tikresnis.

Bet aš čia, regis, nutolau nuo temos. Maniau rašyti apie „musų spaudos platinimą, bet kež - kodel vis taip išeina, kad daugiau kalbu apie tos spaudos tikslą ir turinį. Mat, toks jau mano budas, kad prisiminus man kokio laikraščio, žvėries, ar šiaip daikto pavadinimą, tuoj susipina kartu ir daikto ar žvėries ypatybės.

Pavyzdžiui, išgirdus man žodį „Stasys“ — tuoj pinasi žodžiai: „namai“, „meiteliai“, kaž kokios „malkos“, „nuošimčiai“, (pripuolamai kartą girdėjau ir apie juos) ir t. t.

Kai kas ištaria: „Kraujalis — tai tuoj: „vyskupas“, „ministeris“, „tautiškoji mokykla“ ir... doleriai, doleriai be galo!

Jei kas primintų man „Žukauskaitę“, tai tikrai pamatyčiau savo vaizduotėje porą „krikščioniškų emigrantų ir... bendrabučio auklėtinių patalines.

Taigi, nenuostabu, jei kalbant man apie „Viln. Varpą“, pasipainiojo „Vytis“. O „Vilniaus Rytojų“ minint tuoj stojosi akyse musų „tautiškos vienybės vaizdai. *X.*

Naujas „teisėjas“.

Ponas Kazimieras Veleckas pasišovė teisintis jo redaguojamame laikrašty „Życie Ludu“ dėl savo pažiurų nepaprasto lankstumo. Kai Kaune šeimininkavo Šleževičius p. Veleckas buvo Šleževičiaus šalininkas, dabar Kaune Voldemaras — p. Veleckas Voldemaro šalinkas. „Partiniu“ žmogumi p. Veleckas niekada nebuvo, to įrodymui jis net „gyvus liudininkus“ stato, kitais žodžiais, jis niekada neturėjo savo pažiurų, savo tvirto nusistatymo. Kas galingas, tą p. Veleckas ir palaiko, nes dabar tokia jau gadynė, kad minkštakaulis geriau laikosi negu kietasprandžiai. P. Veleckas ir dabar tiltų negriauna — jis sako, kad Voldemaro ir karininkų šaikos diktatura yra „pereinamas“ laikotarpis, na ir žinoma—turint galvoj Voldemaro galią ir p. Velecko „čego izvolite“ — diktatura Lietuvai yra „racionali“ tvarkymosi forma. Jei kas diktaturą nugriaus, „pereinamas“ laikas bus pasibaigęs ir p. Veleckas vėl bus demokratas ir net vėl galės kalbėti su Šleževičiumi. Su tokiu tvirtu budu p. Veleckas kaip tik tinka į moralius teisėjus laikraščiui „Pirmyn“ ir, mes visai tikime, kad šiuo metu p. Veleckas norėtų mus sulikviduoti. Bet, kadangi mes likviduotis nenorime, o p. Veleckas kaip laike, taip ir laikys nosį pavėjui, tai visai bus tvarkoje, kai po tulo laiko p. Veleckas mus pradės girti.

Tie sutvėrimai, kuriuos gamta apdovanojo lankstumo ypatybėmis, greit prisiderina prie naujo gaspadoriaus ir mielu noru jam patarnauja ir, reikalui esant, paloja, reikia tik juos palaikinti.

Pranešimas.

Jeronimas Plečkaitis, šiomis dienomis pasitraukęs iš L. S. D. O. U. Vykdomojo Komiteto, pasiulus Komitetui, padavė pareiškimą apie pasišalinimą iš visokio politinio veikimo Lietuvos Socialdemokratų Organizacijoje Užsieny.

Vykdomasis Komitetas J. Plečkaičio pareiškimą priemė domen.

Vykdomojo Komiteto Prezidiumas.

Ats. Redaktorius ir leidėjas: Stasys Dainauskas. „ZORZA“ Spaustuvė Vilniuje.